

EVA NEANDER

Marie

Ur *Staden* (1947)

I skolan satt jag intill Marie. Hon kom från annan ort och var på många sätt olik oss andra. Min löjliga kärlek till allt ovanligt är känd bland mina vänner. Underliga människor eggas mig liksom starka drycker och kryddad mat. Och Marie var sällsam.

Ingen lärare tyckte om henne. Ej ens den fete, glosögde historieläraren. Han var annars en sådan, som älskar olyckliga barn. Trots att han i sanningens namn inte kan ha varit övertygad om den fattiga Ebbas historiska sinne fick hon AB. Hon var ju så märkligt tapper. Och den glosögde läraren hade ett vekt och lättrört sinne.

Han var psykolog, sa rektorns dotter. Hon hade hört det av pappa. Och han förstod genast vad Marie gick för. Marie kunde ingenting. Men hon försökte i alla fall bluffa. Inte på det där eleganta sättet, som klassens andra flickor, utan i slö, håglös ton. Precis som om hon tänkte: ”Det tjänar ingenting till, men varför inte.” Och vår glosögde lärare visste strax besked. ”Dåligt material”, sa han till sig själv, ej utan

vemod. Varpå han lät sig uppbyggas av den tappra Ebbas redobogna svar.

Om Marie ändå sett trotsig ut eller ond ut. Men hon smålog liksom till ursäkt. På något sätt var detta naturligt för henne. Som hon vore en slav. Fast jag höll av Marie, äcklade hon mig då. Jag har alltid tyckt om människor, som inte låter sig kuvas. Hon lät folk trampa på sig. Och – Gud hjälpe mig – jag tror, att hon njöt av det. Fast jag vet att hon led.

När Marie kom till skolan följde rektorn henne in till oss. Vårt klassrum var stort och ljust. Sedvanliga reproduktioner av hjältekonungens död och Napoleons son fanns på dess väggar. Och utanför mitt fönster stod en jättelik hängbjörk.

Rektorn log milt. ”Här skall jag presentera er nya kamrat”, sa han vänligt. ”Hennes namn är Marie Berg. Ja, hon är en riktig flyttfågel. Ända uppe från Malmberget.” – Vi smålog åt rektorn. Det lät som när man presenterar en ny gäst på någon barnbjudning. ”Och se här har vi lilla Marie.”

Marie var röd i ansiktet. Där fanns inte något direkt oskönt hos henne. Men jag tror, att om någon velat säga: ”Du är allt rätt söt Marie”, skulle hon tagit det som en grov förolämpning. Aldrig har jag förr eller senare träffat någon med ett så omsorgsfullt ovårdat yttre. Där hon stod framför rektorn, såg vi kritiskt på ett hår i raka testar och en säcklik klänning. Hela Maries yttre skrek: ”All kvinnlig fåfänga är mig av ondo.”

Jag har som sagt mani på underligt folk. Eftersom jag är praktisk själv får jag moderskänslor

av umgänget med dem. I arv från min far har jag också ett starkt behov att märkas utåt. Tyvärr har ödet glömt att ge mig en enda så kallad talang. Den Marthabegåvning jag har kommer dock helt till sin rätt i samvaron med ”intressanta människor”. Jag älskar därför att vara tillsammans med sådana. Och de är mycket fästade vid mig.

Platsen invid mig var tom. Så kom Marie att sitta just där. Hon såg inte ofta på lärarna. Utan hon vände sitt huvud ifrån dem och stirrade på hängbjörken därute. Timme efter timme satt hon så. Och när lärarna sa: ”Kan Marie svara på den här frågan?” då var Marie liksom borta. Jag tycker inte alls det är underligt om läraren i historia blev ond. För under hans timmar var hon nog mest slö. Ändå älskade Marie historia.

Ibland åt jag middag hos henne. Mitt hem var inte alls så vackert. Där fanns tavlor på alla väggar – och böcker. Hennes mor var ungefär som min – tjock och praktisk. Hon var omgift med en herre, som lät ond på rösten. Men jag tror, att han var snäll. Mot mej log han och sa: ”Det är roligt, att Marie fått en kamrat.” Då blev Marie alldeles röd och snäste: ”Sss, jag kan få så många kamrater, jag vill.”

Det var nog inte lätt att vara far till Marie.

Marie tyckte om att teckna. När hon inte läste böcker från biblioteket, så ritade hon. Men för det mesta låg hon på soffan och stirrade. Mot slutet av terminen brukade hon låna hem tjocka avhandlingar:

”Konsten att arbeta”, ”Hur själen läker sig själv”, ”Arbeta bort era komplex”. Dem läste hon mycket omsorgsfullt. Men hon förblev lika underlig.

Jag sa, att hon älskade historia. Hon visste nog allt, som vi inte hade i läxa. Vid tal om Napoleon blev hon rent extatisk. Jag har själv aldrig tålt den karln. Vi har en tavla hemma med underskriften: ”Napoleon meddelar Josephine Beauharnais sitt beslut att skiljas.” Det gör mig så ont om Josephine. Hon ligger på en soffa upplöst i tårar. Maries dyrkan tog dock inte skada av en dylik småsak.

En gång ville jag ”tala” med Marie. Det var mors fel. Hon är mycket varmt religiös. Hennes passion i livet är att ta hand om folk. Varje kväll skriver hon upp på ett stort papper, vilka som behöver tröstas därpå. Naturligtvis såg hon genast, att det var synd om Marie. Hon stirrade på mig och sa: ”Talar inte ditt hjärta i det här fallet, min lilla flicka?” Mitt hjärta talade inte alls. På något sätt höll jag av Marie. Inte längre för att hon var underlig och gav mig moderskänslor. Hon var så lustig ibland. Och jag tyckte inte alls det var synd om henne. Ingen i klassen kunde rita så bra som hon. Men det gick inte att blidka mor. Hon fick för sig, att jag skulle prata om Guds godhet och vår plikt att kamma håret. Inte kunde jag säga min egen mor, att jag varken trodde på Gud eller nån plikt att kamma sig. Det är ju sånt, som man inte vågar tänka en gång.

Vi satt i Maries rum. Jag minns att det var en novemberkväll. Ute var kallt och grått. Dimman klängde sig fast mot fönstret. Jag tyckte, att den

liksom fanns i rummet också. Att den satt i halsen och ville ner i ens bröst.

Marie älskade dimma. ”När jag blir målarinna”, brukade hon säga, ”då skall jag resa till Dover. Jag skall gå i dimman, bara gå och gå.” – Men jag tänkte på mor. Kanske var ögonblicket nu inne. Kanske skulle jag säga: ”Du blir säkert målarinna, kära Marie. Men först måste du lära dig att kamma håret.”

Inte minns jag, vad jag sa. Bara att Marie blev kritvit. Hennes ögon smalnade. Jag tyckte, att de gnistrade som ögon på en katt i mörker. ”Vill du gå härifrån”, sa Marie. ”Jag trodde, att du höll av mig. Men du sitter upp till halsen i deras värderingar, du också. Tyvärr kan jag inte stå till tjänst med att bli offer för någon omvändelse. Men försök i gymnasistföreningen. De lär vara pigga på sådant.”

Just då höll jag mycket av henne. Plötsligt betydde hon mer än alla de andra tillsammans. Jag satt där uppskrämd i soffan och halvgrät. ”Förlåt mig, Marie. Snälla Marie förlåt mig.”

”Äsch”, sa Marie. Så började hon prata, där hon stod i skymningen med sin rygg vänd mot mig. Det lät som hon talade mot sin vilja. Ljuset var släckt och bara gatlyktorna tända. Åter hade jag en känsla av att dimman ville söka sig ner i min hals. Plötsligt hade livet blivit mer underligt. Mer komplicerat än förr.

”Man skulle ha det som ni”, sa hon stötigt. ”Det räcker, att en flicka är välkammad och kan läxor. Då är hon genast en bra flicka. En som man kan vara stolt över. Är hennes mamma fattig och hon själv arbetsam ja, då är allt ännu bättre. Ni blir rörda till tårar. Och

den glosögde blir orättvis i sin gripenhet. Men kommer man från ett gott hem och är lat, okammad och slarvig, då vet ni genast besked. Man har dålig karaktär och ingen tåga i sig. Ack ja, ni kan ju allting så bra.”

Hon vände sig mot mig. Rösten var upphetsad. I hennes ögon fanns den där otäcka glimten. ”Men låt din mamma eller den glosögde ligga vakna bara två nätter. Låt dem stirra ut och fråga: Om det är meningen, att jag skall bli rubbad, varför kan det då inte gå fort? Varför skall jag behöva gå här med min slöhet och min drift att förnedra mig? Min eviga drift att göra mig omöjlig och min lystna fråga i allt elände. Skulle ni inte kunna tänka er att tycka om mig, just som jag är?”

Rummet var så tyst. Jag darrade i hela kroppen. Mina kinder hettade, och det var som något stannat i min hjärna. Plötsligt ville jag hem till mamma. Hem till min lugna mamma, som var kväll skrev upp på en lapp, vilka som borde tröstas.

Marie skrattade. ”Tar man dessutom med en omättligen fåfänga, så är skissen färdig. Och jag skulle inte ha något emot att bli inspärrad. Värre än så här kan det aldrig bli.”

Någon tog i dörren. Maries mor kom in med te. ”Sitter ni i mörkret, små flickor”, sa hon. ”Ja, man har ju själv varit skolflicka en gång. Och min man och jag är glada över att Marie äntligen fått en kamrat.”